

УДК 342.734

ЗНАЧЕННЯ СОЦІАЛЬНОЇ ФУНКЦІЇ В ПРАВІ СОЦІАЛЬНОГО ЗАБЕЗПЕЧЕННЯ

Сіньова Л. М.,

*асистент кафедри трудового права
та права соціального забезпечення
Київського національного університету
ім. Тараса Шевченка,
канд. юрид. наук*

Юридична наука звернула увагу на соціальне призначення права і, відповідно, на його соціальні функції ще на початку ХХ ст. Власне проблема функцій права спочатку виникла як проблема функцій соціальних.

Соціальна функція – забезпечення соціальної безпеки громадян, створення умов для повного здійснення їх права на працю, життєвий достатній рівень; зняття і пом'якшення соціальних суперечностей шляхом гуманної та справедливої соціальної політики. Соціальні функції – це специфічний ракурс права, де регулятивна і охоронна функції «поєднуються» у відокремленій якісно однорідній сфері соціальних відносин, економіці, політиці, ідеології.

Сутність полягає в тому, що забезпечення прав громадян є об'єктивно необхідним напрямком діяльності держави, що відображає його соціальне призначення і має законодавчу регламентацію. Таким чином, забезпечення прав і свобод людини і громадянина є функція держави.

Функції права соціального забезпечення – це правові характеристики соціальної ролі (призначення) цієї галузі права у житті суспільства та головних напрямів впливу її норм на поведінку людей з метою реалізації мети і завдань держави у сфері соціального забезпечення населення.

Важливе значення має сьогодні питання визначення функцій права соціального забезпечення, які стали предметом дослідження широкого кола науковців, таких як: В. М. Андріїв, В. М. Горшенков, М. І. Іншин, О. Є. Мачульська, С. М. Прилипко, Б. І. Сташків, В. П. Слобожанін, О. В. Тищенко, Я. М. Фогель, В. Ш. Шайхатдінов, В. І. Щербина, О. М. Ярошенко та ін.

Відомий французький юрист Л. Дюгі у 1901 р. видав книгу «Держава, об'єктивне право і позитивний закон», у якій зазначав, що право, маючи суспільну природу, здійснює певні соціальні

функції. У 1905 р. К. Реннер в Австрії публікує працю «Правові інститути приватного права і їх соціальні функції», у якій доводить наявність у права приватної власності багатьох соціальних функцій, зокрема економічної, організаційної, виробничої, розподільчої тощо. У 1907 р. у Росії видається книга одного з фундаторів психологічної школи права, професора Л. Петражицького «Теорія права і держави – у зв'язку з теорією моралі», у якій обґрунтовувалася наявність у праві двох соціальних функцій: розпорядчої та організаційної. Інший відомий російський юрист М. Коркунов указував, що право здійснює, головним чином, розподільчу функцію, оскільки у суспільстві живуть і діють особи з різними потребами та бажаннями, врегулювати які можливо лише засобами розмежування їх правом.

В. Ш. Шайхатдінов обґрунтовує ще й духовно-ідеологічну функцію соціального забезпечення, у складі якої він виділяє ідеологічну, моральну і соціально-психологічну підфункції.

Відомо, що соціальне призначення права визначається закономірностями суспільного розвитку, воно є їх «продовженням», що, власне, виражене у юридичній формі. Виходячи із закономірностей, внутрішніх причин розвитку суспільства формулюються правові положення, що закріплюють певні відносини та охороняють цінності, які у даний історичний момент є найбільш важливими і необхідними.

Урегульованість суспільних відносин, їх закріплення і охорона – найважливіше соціальне завдання і призначення права. Реалізація саме цієї функції, вирішення зазначених важливих завдань надає різноманітним (досить суперечливим) соціальним відносинам необхідну стабільність, створює умови для успішного прогресивного розвитку особи, держави і суспільства.

Важливим аспектом морального прогресування суспільства є відкриття і формування ним, на певних етапах його розвитку, тих або інших «навічних» норм і цінностей моральності, без яких подальший розвиток людства в цілому виявляється неможливим. Право є величний та невичерпний для пізнання суспільний феномен. Право є універсальним, загальним, найефективнішим регулятором функціонування суспільства й життя його індивідів. Цей інститут, маючи фундаментальне, доленосне значення для людей, їхніх об'єднань та спільнот, привертая увагу мислителів різних країн і народів протягом тисячолітньої історії розвитку цивілізації.

Під соціальним забезпеченням розуміють: форму розподілу, що гарантує громадянам нормальний рівень життєвого і культурного стандарту понад винагороди за працю в старості, при втраті працездатності та годувальника; систему матеріального забезпечення та обслуговування громадян за віком, у разі хвороби, інвалідності, безробіття, у зв'язку з втратою годувальника, при вихованні дітей та в інших встановлених законодавством випадках; сукупність суспільних відносин, що складаються між громадянами, з одного боку, та органами держави, місцевого самоврядування, організаціями – з іншого, з приводу надання громадянам за рахунок спеціальних фондів, бюджетних коштів медичної допомоги, пенсій, допомог та інших видів забезпечення при настанні життєвих обставин, що тягнуть за собою втрату або зниження доходу, підвищені витрати, малозабезпеченість, бідність, або з розподілу позабюджетних фондів соціального призначення та перерозподілу частини державного бюджету з метою задоволення потреб громадян у разі втрати джерела засобів існування, несення додаткових витрат або відсутності необхідного прожиткового мінімуму з об'єктивних соціально значущих причин.

Соціальна (соціально-реабілітаційна) функція соціального забезпечення сприяє підтримці соціального статусу громадян при настанні різних соціальних ризиків (хвороби, інвалідності, старості, смерті годувальника, безробіття, бідності) шляхом надання різних видів матеріального забезпечення, соціальних послуг, пільг з метою підтримки гідного рівня життя і запобігання зубожінню. З допомогою соціальної функції здійснюється і реабілітаційний напрям соціального забезпечення, метою якого є відновлення (повністю або частково) повноцінної життєдіяльності людини, що дозволяє їй навчатися, працювати, спілкуватися з іншими людьми, самостійно себе обслуговувати і т.д.

Дослідження соціальної функції соціального забезпечення дозволяє глибше усвідомити суть і значення цього інституту, створює більш широкі можливості для прийняття оптимальних практичних рішень у даній сфері суспільного життя.